

Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду
Београд, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Београд, Косанчићев венац 29

ИЗВЕШТАЈ

Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

СПЕЦИФИЧНОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ ФРАНЦУСКОГ НАЦИОНАЛНОГ СТИЛА
У ДЕЛИМА ЖАНА ФИЛИПА РАМОА, МОРИСА РАВЕЛА И ЕРИКА САТИЈА

Кандидат: Игор Дражевић

УВОДНО ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Игор Дражевић, поднео је пријаву теме докторског уметничког пројекта 30. маја 2019. године под називом: „*Специфичности интерпретације француског националног стила у делима Жана Филипа Рамоа, Мориса Равела и Ерика Сатија*“.

На основу предлога Катедре за клавир од 5. јуна 2019. године Веће Факултета је на седници од 5. јуна 2019. године донело је одлуку од 6. јуна 2019. године о именовању Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта **Игора Дражевића** под називом: “*Специфичности интерпретације француског националног стила у делима Рамоа, Равела и Сатија*“, у саставу:

мр АЛЕКСАНДАР ШАНДОРОВ, редовни професор,

мр ДЕЈАН СИНАДИНОВИЋ, редовни професор

др ум. БИЉАНА ГОРУНОВИЋ, редовни професор Академије уметности у Новом Саду

Веће Факултета је на седници од 6. јула 2019. године утврдило предлог одлуке о усвајању Извештаја Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта и одобравању теме докторског уметничког пројекта **Игора Дражевића** под називом:

„Специфичности интерпретације француског националног стила у делима Рамоа, Равела и Сатија“.

Сенат Универзитета уметности је на седници од 26. септембра 2019. године донео одлуку о одобравању рада на изради докторског уметничког пројекта и именовању мр Александра Шандорова, ред. проф. за ментора и др Ане Стефановић, ред. проф., за коментора.

На основу обавештења ментора и предлога Катедре за клавир, Веће Факултета је на седници одржаној 2. новембра 2020. године донело одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **Игора Дражевића** под називом: *„Специфичности интерпретације француског националног стила у делима Рамоа, Равела и Сатија“*, у саставу:

мр Александар Шандоров, редовни професор, ментор

др Ана Стефановић, редовни професор, коментор

мр Бранко Пенчић, редовни професор

мр Дејан Синадиновић, редовни професор

др ум. Биљана Горуновић, редовни професор Академије уметности у Новом Саду.

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Игор Дражевић је рођен 1989. године у Лозници. Музичко образовање започео је у Основној музичкој школи „Вук Караџић” у Лозници у класи проф. Бојане Никић. Средњу музичку школу „Михајло Вукдраговић” у Шапцу је завршио у класи проф. Драгомира Братића. Основне студије завршио је 2011, а мастер студије 2015. године на Факултету музичке уметности у Београду у класи проф. Дубравке Јовичић. Тренутно је на завршној години докторских студија на Факултету музичке уметности у Београду, одсек клавир, у класи проф. Александра Шандорова.

Игор Дражевић се усавршавао код истакнутих професора клавира: Светлане Богино, Владимира Угаркова, Александра Сердара, Невене Поповић, Јокут Михајловић, Арбо Валдме, Александре Романић, Наталије Трул и Сиавуша Гацијева.

Учествовао је на бројним такмичењима у оквиру школовања и касније. На такмичењима средњих школа: Републичком такмичењу у Београду је освојио I награду, 2007. године; на међународном такмичењу „Михаило Вукдраговић” у Шапцу, освојио је I награду, 2006. године; на међународном такмичењу „Даворин Јенко” у Београду, освојио је I награду, 2006. године; на међународном такмичењу „Orpheus” у Таргу-Јиу

(Румунија), освојио је I награду, 2006. године. На интернационалном пијанистичком такмичењу „Исидор Бајић” у Новом Саду (у категорији 18 до 35 година), освојио је Специјалну награду „Исидор Бајић“ за најбољег домаћег такмичара, 2014. године. Такође је учествовао на такмичењу камерних састава: Међународном тамичењу савремене музике „Reconstruction 2”, у Београду (I награда), 2018. године.

Игор Дражевић је наступао широм земље и у иностранству (Италија, Белгија, Румунија, Босна и Херцеговина). Поред солистичких концерата, наступа и као камерни музичар. Члан је ансамбла „Београдски трио” од 2015. године, као и ансамбала „Београдски трио“ и „Артем дуо“. Поред извођења композиција традиционалне музичке литературе, показује афинитет према композицијама савременог музичког стваралаштва, посебно оним насталим у Србији. Учествовао је на фестивалима савремене музике као што су „ReConstruction” (2017, 2018), „КоМА” (2017, 2018, 2019), Рострум+ (2018), Роси фест (2019, 2020), STRINGS (2018, 2019, 2020). Са члановима ансамбала „Београдски трио” и „Ансамбл за нову музику Београд“ учествовао је у пројектима („Рострум+“), у оквиру којих су 2018. године наступили у Бриселу (Белгија), где су изводили дела српских композитора. Концертне сезоне Београдског трија (2018/2019, 2019/2020) подржавао је Сокој – Организација музичких аутора Србије. Концертну серију под називом „Камерна музика Ивана Јевтића“, 2019. године је финансирала и подржавала Република Србија – Министарство културе и информисања. Као један од извођача учествовао је у концертној серији под називом „Музика композитора академика, путовање по Србији“ коју је организовала Српска академија наука и уметности у Београд, 2020. године.

Наступао је у значајним дворанама широм земље: Задужбине Илије М. Коларца, Београдске филхармоније, Српске академије наука и уметности у Београду, Огранка у Новом Саду Српске академије наука и уметности, Народног музеја у Београду, Италијанског културног центра у Београду, Културног центра Београда, Студентског културног центра у Београду, Руског дома у Београду, и дворанама у иностранству: Палате лепих уметности у Бриселу – *BOZAR* (Белгија), Замка Вилалта (Castello di Villalta, Италија), као и Банског Двора у Бањој Луци (Босна и Херцеговина).

АНАЛИЗА ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА – ЈАВНЕ УМЕТНИЧКЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ И ПИСАНОГ РАДА

Јавно извођење докторског уметничког пројекта

Јавна уметничка презентација докторског пројекта Игора Дражевића одржана је 2. фебруара 2021. године у Великој сали Факултета музичке уметности у Београду.

Игор Дражевић се у свом наступу представио захтевним и сложеним репертоаром, одабравши композиције француских композитора XVIII века и краја XIX и почетка XX века, дела која у историјској перспективи стоје у односу узора и настављача, националне стилистичке парадигме и њених каснијих преузимања, имитација, модификација, тумачења. Осмишљен као прави истраживачки пројекат, овакав програм је пред кандидата поставио значајан интерпретативи изазов да се истовремено усредреди на стилску кохеренцију одабраних дела и нијансирано представи њихове разлике, како у погледу интерпретативног третмана инструмента, тако у стилском погледу; да афирмише национални стилски идентитет и осветли разлике појединачних креативних писама. Игор Дражевић је овом захтеву пришао са темељном припремљеношћу и у свирању показао како техничке, тако интерпретативне квалитете. На концерту су изведена следећа дела:

Jean-Philippe Rameau (1683-1784): *Suite en sol*

Eric Satie (1866-1925): *Gymnopédies*

Maurice Ravel (1875-1937): *Le tombeau de Couperin*

Јавна презентација докторског уметничког пројекта показала је висок интелектуални ангажман кандидата и изузетну концентрацију, од почетка до краја наступа.

Анализа образложења докторског уметничког пројекта (писаног рада)

Образложење докторског уметничког пројекта Игора Дражевића је написано на 71 страни, укључује 45 нотних примера, 123 фусноте и литературу од 45 библиографских јединица на српском и енглеском језику (стр.70-71). Текст је прегледно организован и садржи следеће делове: *Увод*, три поглавља: *Француска музика од XVIII до првих деценија XX века – историјска визура*, *Стилски и естетичко-поетички контекст Рамоовог, Равеловог и Сатијевог стваралаштва*, *Специфичности интерпретације и Закључак*. Тексту претходе апстракти на српском и енглеском језику, а следи му биографија кандидата (стр.72).

У *Уводу* (стр.1) аутор образлаже избор теме, објашњава предмет и циљ рада, приступ анализи одабраних дела и износи структуру рада.

У првом поглављу (стр. 2-12): *Француска музика од XVIII до првих деценија XX века – историјска визура*, које садржи три потпоглавља, кандидат, најпре, у оквиру потпоглавља „Друштвено-политички контекст Француске“, указује на значај друштвених и политичких околности за формирање француског националног стила у XVII веку и његов континуитет у XVIII веку (закључно са Рамоовм стваралаштвом), али исто тако, за обнову овог стила крајем XIX и почетком XX века, самим тим, на директну везу стваралаца периода *fin de siècle*-а са француским барокним наслеђем. У потпоглављу „Стварање француског националног стила, француске музичке традиције и појава неокласицизма у француској музици“, кандидат ову везу види као кључну за стварање специфичног француског неокласицизма, поглавито заснованог на поновном успостављању стилистичког поља карактеристичног за француску традицију. Отуда се он често формулише кроз референце, омаже њеним носиоцима и вишеструка стилистичка посредовања, која преко француског барока воде до античког класичног узора. У потпоглављу „Осврт на форму свите и клавирских комада“, кандидат најпре пружа исцрпан осврт на француску музику за клавсен у XVII и првој половини XVIII века, са освртом на њено порекло у музици за лауту. Исто се тако указује на значајна теоријско-педагошка формулисања извођачких и техничких аспеката свирања на клавсену, врсти и начина извођења украса у делима Д’Англебера (D’Anglebert, *Pièces de clavecin*, 1689) и Франсоа Купрена (Couperin, *L’Art de toucher le clavecin*, 1713). Посебна пажња је посвећена Купреновом стваралаштву. У другом поглављу (стр. 12-27), *Стилски и естетичко-поетички контекст Рамоовог, Равеловог и Сатијевог стваралаштва*, кандидат детаљно разматра карактеристике опуса три композитора који су предмет његовог истраживачког пројекта и јасно упућује на везе Сатија, Равела, али и Дебисија, са делом Рамоа и Купрена. Те везе он констатује у ослањању каснијих аутора

на кључне естетичке и теоријске претпоставке француске музике XVII и XVIII века, а посебно, Рамоовог стваралаштва, које разматра у првом потпоглављу. Реч је о естетици и теорији музике заснованим на природи и природним законима, коју карактеришу поредак, једноставност, језичка универзалност и разумљивост. Отуда „нова једноставност“ одређује естетику Сатија и *Француске шесторице*. У стваралачком смислу, ова се стилистичка повезаност остваривала обновом галантног стила, његових класичних црта и изражајних средстава – отмености, суздржаности, посредовања, равнотеже, плесног идиома и пасторалног топоса, жанра свите и кратког клавирског комада. Ипак, ова естетика не губи ослоње у универзалном барокном циљу постављеном пред музику: преношењу афеката, као и у специфичној програмности која се за ове жанрове везује. Разматрањем Сатијевог и Равеловог опуса у другом потпоглављу, кандидат указује на особености „преношења“ ових карактеристика у нови епохални контекст и индивидуална стилска усмерења. У трећем поглављу (стр.28-66), *Специфичности интерпретације*, кандидат у три потпоглавља предузима детаљне анализе тематизованих композиција и из њих извлачи особености постављене пред интерпретатора у погледу музичког језика и третмана инструмента. Аутор анализира свих девет ставова Рамоове *Suite en sol*, која је део збирке *Nouvelles Suites de Pièces de Clavecin* објављене 1726/27. године, посебно скрећући пажњу на Рамоова упутства интерпретатору у предговору збирке, нарочито у погледу правилног извођења украса у зависности од контекста у којем се они налазе. Такође, указује на значај темпа, ритма, али и промене карактера у вези са променом врсте афективности или жељеног иконичког ефекта, односно, програмског конципирања појединих ставова. У другом потпоглављу, посвећеном Равеловом *Tombeau de Couperin*, аутор посебно анализира сваки став с обзиром на интерпретативне изазове, како оне које се тичу техничких, тако садржинских аспеката ставова. У том смислу, посебно се указује на бројне стилистичке референце на самог Купрена, али и на музички барок уопште, као и на касније стилске епохе: упечатљиве референце на Шопеново клавирско писмо. Аутор посебно истиче да управо «синтеза старог и новог, коју је Равел постигао, представља велики изазов за извођача». Он констатује да «извођач прво мора да протумачи музички текст и да јасно рашчлани конструктивне елементе који чине барокну свиту, колористичку и дескриптивну улогу хармоније, као и бројне стилске референце. Тек онда следи репродукција дела са тежњом да се оно што веродостојније пренесе слушаоцу». Сатијевим *Гимнопедијама* кандидат с правом прилази као «једном комаду сагледаном из три угла», позивајући се на Каролајн Потер (Caroline Potter). После детаљне анализе сва три комада и принципа варирања

заједничког материјала, Дражевић закључује да управо једноставност Сатијевог клавирског писма представља изазов интерпретацији, која треба да пренесе, како суптилне промене атмосфере, тако промене расположења. У том смислу указује на значај рафинираних промена темпа, које су, како је у композиторским назнакама дато, управо грађене на променама афективних нијанси. У *Закључку* (стр. 67-69), кандидат резимира увиде изнете у поглављима о заједничкој стилској нити француске музике – од барока до модернизма – која повезује одабране композиције и разликама које долазе од епохалног контекста и индивидуалних усмерења композитора. Посебно истиче различите врсте обраћања француској традицији из угла Равела и Сатија, као и стилистичке ефекте ових посебних визура заједничког наслеђа. У том смислу, он закључује да интерпретација овако конципираног програма треба да оствари равнотежу између јединствене стилске парадигме и финих, а опет, значајних разлика које се на тој основи испољавају. Он с правом указује на вишеструку «деликатност» задатка постављеног пред интерпретатора: у смислу деликатности садржинског поља сваког од три дела, захтеване деликатности њиховог разумевања и извођења и деликатности у интерпретирању њихових додирних тачака и тачака разилажења.

ОЦЕНА ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА

Кандидат Игор Дражевић се у свом истраживачком пројекту посебно усредредио на интерпретативна пијанистичка средства клавирске музике XVIII века и краја XIX и почетка XX века, и у том смислу, његов докторски уметнички пројекат у целини представља допринос тумачењу овог комплексног пијанистичког идиома, жанровског и стилског поља, у нашој средини.

У његовом, одлично реализованом јавном наступу, већ по стилском обиму, од стваралаштва Рамоа до дела Равела и Сатија, Игора Дражевића интригира третман инструмента. Као пијаниста који је овладао извођачким вештинама, он третира савремени клавир као барокно чембало, лежерно и ненаметљиво, какав је и француски сензибилитет. Свиту Рамоа је одликовао лак израз, лежерност темпа и једноставност.

Равел се у свити *Le tombeau de Couperin*, која представља омаж француској музици 18. века, али у којој је сасвим другачије третиран инструмент, обраћа старим плесним жанровима, али далеко иза оквира барокног стила унапређујући клавирски музички језик. Иако циклус носи тужан подтекст, у целини ипак одише светлим животним оптимизмом. Игор Дражевић и у овом делу с почетка века остаје

интерпретативно одан клавсенистима XVIII века у прозочној фактури богатој украсима и мелодијским кретањима. Такође, кандидат у основи не потенцира плесне карактере и затегнуту ритмичко-метричку структуру У Рамоовој и Равеловој композицији. Динамичке оквири и виртуозне елементе кандидат Игор Дражевић прилагођава интерпретативном стилу XVIII века.

У интерпретацији Сатијевих *Ginnopodies* Игор Дражевић се супротставља савременим тенденцијама пијанистичке уметности. Он лако приповеда, истиче крајњу једноставност не удубљујући се у танану лирику Сатија и ванвременском звучању хармонија.

Писани део докторског уметничког пројекта је стручни рад прегледно конципиран, написан јасним стилем, у којем кандидат темељно анализира историјске контексте настанка композиција, њихове стилске одлике, третман инструмента и износи значајне информације за тумачење интерпретативних, практичних питања.

КРИТИЧКИ ОСВРТ РЕФЕРЕНАТА

Може се констатовати понешто лимитирано интересовање кандидата за временске дискурсе у изведеним делима, нарочито у смислу различитих приступа стилским и поетским различитостима које изведени репертоар носи. Наиме, кандидат је, иако технички веома спреман, пропустио да у свом извођењу у довољној мери разради различите музичко–поетске интервенције везане за феномен времена у најширем смислу. То се односи и на увид да кандидат у основи не потенцира плесне карактере и затегнуту ритмичко-метричку структуру у Рамоовој и Равеловој композицији. Чини се да је његова интерпретација остала чврсто утемељена у садашњем времену а извођачка наратија оријентисана на прво лице једине – и то у случају сва три композитора. Но, то не умањује општи позитиван утисак о одлично изведеном реситалу Игора Дражевића, његовој техничкој спремности и реализацији одабраног програма.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Докторски уметнички пројекат Игора Дражевића резултат је сложеног уметничког и теоријског истраживања, а аутор је његовом реализацијом пружио вредан уметнички резултат и дао допринос извођењу овог репертоара у нашој средини. Јавна презентација је приказала кандидата као технички супериорног, а истовремено, спремног да се упусти у изазов уметничког и аналитичког истраживања програма који

захтева вишеструко интелектуално и интерпретативно посредовање извођача, детаљно осмишљавање музичког текста и високи степен концентрације. Ове је квалитете кандидат показао, како у јавном наступу, тако у писаном делу рада.

На основу свега изнетог Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта Игпра Дражевића констатује да јавна уметничка презентација докторског уметничког пројекта и писани део докторског уметничког пројекта у потпуности одговарају захтевима докторских уметничких студија.

Комисија једногласно позитивно оцењује завршни докторски уметнички пројекат „*Специфичности интерпретације француског националног стила у делима Жана Филипа Рамоа, Мориса Равела и Ерика Сатија*“, кандидата Игора Дражевића и предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да га прихвати и одобри његову одбрану.

Комисија:

мр Александар Шандоров, редовни професор ФМУ, ментор

др Ана Стефановић, редовни професор ФМУ, коментор

мр Бранко Пенчић, редовни професор ФМУ

мр Дејан Синадиновић, редовни професор ФМУ

др ум. Биљана Горуновић, редовни професор Академије уметности у Новом Саду